

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет
Кафедра спеціальної освіти

**Формування виховної компетентності батьків
дітей з порушенням розумового розвитку.**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувач другого(магістерського)
рівня вищої освіти другого року навчання
11-213м групи
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Спеціальна освіта
Кісіль Поліна Євгеніївна
Керівник к. пед.н., доцент Товстоган В. С.
Рецензент: доцентка Борисенко Н.М.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Формування виховної компетентності батьків дітей з порушенням розумового розвитку, як педагогічна проблема	6
1.1 Узагальнений образ компетентних батьків в теорії та практиці загальної педагогіки	6
1.2 Виховна компетентність батьків діти яких мають порушення розумового розвитку у корекційній педагогіці.....	13
РОЗДІЛ 2. Вивчення стану виховної компетентності батьків	21
2.1 Як стиль виховання впливає на виховну компетентність.....	21
2.2 Аналіз результатів проведеного дослідження.....	32
РОЗДІЛ 3. Формування виховної компетентності батьків дітей з порушенням розумового розвитку	36
3.1 Виховний зміст формувального етапу дослідження.....	36
3.2 Аналіз результатів дослідження.....	41
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	52
Додаток А. Стилi виховання за К. Левiном.....	52
Додаток Б. «Ваш стиль спілкування з дитиною».....	53
Додаток В. Кодекс академічної доброчесності.....	56

ВСТУП

Актуальність теми. В наш час виховання дітей є складним процесом, у якому присутні певні труднощі щодо відносин батьків та дітей, а виховання особливої дитини у сім'ї - взагалі набуває проблемного характеру. На жаль не всі батьки приймають дитину такою, яка вона є. Не сприймають її особливостей а навпаки ставлять завищені вимоги які можливо такій дитині є непосильними. З часом діти стають об'єктом невиправданих надій, та розчарувань, викликаючи роздратовування з боку батьків. Таким чином у сім'ї формується негативна атмосфера спричинена неправильними відносинами та спілкуванням з дитиною.

На сьогодні проблеми даного типу зустрічаються досить часто, тому постає проблемне питання, щодо сформованості виховної компетентності батьків які виховують дитину з порушенням розумового розвитку.

Відповідно до вимог Міністерства Освіти і Науки України по виховній роботі батьків у сім'ї актуальною є систематична й послідовна педагогізація батьківської громадськості, тому що саме батьки є першими вихователями дитини. Під час навчального та виховного процесу треба пам'ятати й про те, що найсильніше на дитину впливає сім'я. А як саме, позитивно чи навпаки негативно - залежить від багатьох факторів, це наприклад від складу сім'ї, тобто (повна чи неповна, або коли у сім'ї присутні члени старших поколінь), умови проживання, психологічний внутрішній клімат у родині, моральна вихованість, культура сім'ї, єдині цілі, та вимоги до дитин, стиль спілкування з дитиною у сім'ї.

Дане питання вивчалось багатьма науковцями, які досліджували різні аспекти сімей що виховують особливу дитину.

Наприклад Л. Борщевська, Л. Зіброва, І. Іванова, Т. Комар досліджували вплив внутрішнього психологічного клімату в родині на емоційний стан дитини та її виховання. О. Агавелян, О Комарова, В. Юртайкін висунули ступені пристосування молодих сімей до дитини з

порушенням розумового розвитку. О. Агавелян, Р. Майрамян, М. Семаго відмічали що відсоткова вірогідність розлучень у сім'ях де народилась особлива дитина значно вища ніж у звичайних сімей. Є. Савіна, О. Чарова вивчали особливості поведінки матерів з дітьми що мають порушення розвитку. Л. Кислян - проблематика адаптації родини до виховання дитини з особливостями розвитку, М. Певзнер, Е. Мастюкова, І. Мамайчук, Л. Кіреєва акцентували увагу на тому, що такі сім'ї потребують наукового вивчення та розробки корекційного напрямку виховання який спрямований на подолання конкретних проблем.

М. Радченко займалася дослідженням специфічності індивідуальної саморегуляції батьків, що мають особливих дітей, та особливість корекційної роботи з даною категорією сімей. Л. Гриценко, Т. Ілляшенко, Г. Ком'ячина, І. Осетрова, О. Романенко, Н. Скрипка вивчали внутрішньо сімейні проблеми у родині яка виховує особливу дитину, та батьківський досвід подолання кризових моментів та психоізоляції

Е.Тиха - описувала процеси розвитку та формування батьківської самосвідомості, які знаходяться на етапі переживань та прийняття особливої дитини. Л. Шипина - досліджувала батьківсько-дитячі відносини у родинах, які виховують дітей з особливостями розвитку, та індивідуальні особливості матерів особливих дітей. Т. Алексеєнко займалася вивченням умов сучасного сімейного виховання. В.Ткачова досліджувала методикку внутрішньосімейних відносин батьків які виховують дитину з особливими освітніми потребами, та багато інших науковців, які досліджували сім'ї, де виховуються діти порушеннями розвитку.

Зазначені вище вчені у своїх роботах висвітлювали проблеми батьків які виховують дітей з порушенням розумового розвитку, акцентуючи увагу саме на подружжі, або осіб які виховують дитину, розробили багато методик для вивчення мікроклімату в сім'ях.

Але мало хто у своїх працях акцентує увагу саме на причинно наслідкових зв'язках які відіграють суттєву роль у розвитку дитини, що

будує подальшу перспективу життя, з'єднавши в один ланцюг речі, які тісно взаємопов'язані та мають відносну залежність у відносинах між батьками та дитиною. У сімейному вихованні важливою є поетапно побудована піраміда яка складається з виховної компетентності, стилю виховання, та моделювання подальшої перспективи дитини у самостійному житті. На мою думку цей взаємозв'язок вченими ще не вивчався, через що я проводжу дане дослідження.

Мета роботи - поглиблене вивчення готовності батьків до виховання дитини з порушенням розумового розвитку, що будується на відповідних знаннях, цінностях, уміннях та досвіді.

Виходячи з поставленої мети були визначені наступні *завдання*:

1. Аналіз літературних джерел з проблемами дослідження.
2. Визначення методики дослідження.
3. Проведення констатувального експерименту дослідження та аналіз його результатів.
4. Проведення формувального експерименту дослідження та аналіз його результатів.

Об'єкт роботи - процес формування виховної компетентності батьків дітей з порушенням розумового розвитку.

Предмет роботи - формування виховної компетентності батьків дітей з порушенням розумового розвитку.

Методи дослідження: проведення аналізу, узагальнення методичних та теоретичних положень за спостереженням, тестуванням та літературними джерелами.

Структура роботи: робота викладена на 57 сторінках друкованого тексту і складається зі змісту, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (47 джерело) та додатків .

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ ВИХОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ, ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1 Узагальнений образ компетентних батьків в теорії та практиці загальної педагогіки

Серед усіх геніальних винаходів людства одне з чільних місць посідає сім'я, яка несе в собі невичерпну і ще й досі остаточно невизначену в сучасній теорії та практиці соціально-педагогічну цінність єднання людей. Історично доведено що це оберег не лише конкретної людини, але й держави, людства на Землі.

Найголовнішою потребою у сімейному вихованні є потреба любові. Але потрібно розуміти та пам'ятати про те, що вираження любові до дитини є недостатнім для її повноцінного виховання, батькам потрібно оперувати та виховувати у собі вміння керувати своєю любов'ю кожного дня, у повсякденних клопотах в процесі виховання. Прояв батьківської любові не завжди викликає позитивні емоції у дитини. Батьки повинні диференціювати бажання своєї дитини, особливо коли виникають бажання які несуть негативний вплив на фізичний, психічний або емоційний стан - звісно що батьки не задовольняють таких потреб дитини. Але загалом батьки повинні створювати таку атмосферу, при якій дитина буде мати спокійний, врівноважений емоційний стан, відчуття та розуміння того, що про неї піклуються, та люблять, навіть коли виникатимуть певні конфлікти та непорозуміння.

Коли дитина буде впевнено відчувати батьківську любов та піклування - процес виховання буде відбуватися значно легше, та формування фізичного, емоційного, психічного розвитку дитини буде проходити в повній гармонії. Тільки родина як ніщо інше має характер найміцнішого об'єднання людей підґрунтям якого є родинні, кровні зв'язки [1].

Основою сімейного виховання є компетентне ставлення подружжя до батьківської ролі, тільки тоді воно буде повноцінним сімейним вихованням, яке має вплив на психічне здоров'я дітей та майбутніх поколінь. Внутрішні відносини у сім'ї як і рівень психологопедагогічної компетентності батьків формують певний психологічний клімат у родині та безпосередньо впливають на психічний, емоційний стан дитини, формують процес розвитку дитини.

На сьогоднішній день в Україні існує проблема стосовно молодих сімей, а саме їх збіднене уявлення про батьківство. Проблема в тому, що молоді сім'ї не до кінця розуміють суть та значення змісту батьківства, недооцінюють власні можливості та важливість значення ролі батька та матері у виховному процесі. Проблема компетентності батьків вивчається науковцями різних галузей. Аналіз психологічної, філософської, соціально-педагогічної літератури свідчить про те, що вчені детально вивчають проблему механізму батьківського виховання та формування компетентного батьківства [2].

Але при вивченні робіт присвячених саме феномену батьківської компетентності, було з'ясовано, що досліджено лише деякі аспекти. Дослідженням загальної структури батьківства займалися М. Єрміхіна, Р.Овчарова. Психологічними аспектами батьківства - В.Раміх, Г.Філіппова, окремі гендерні компоненти - Е. Мілюкова, А. Співаковська, Л.Шнейдер та інші російські та вітчизняні вчені Т.Андрєєва, О. Бондарчук, Л.Гридковець, В.Клименко, З. Кісарчук займалися вивченням концепцій та розробкою методів психологічного супроводу молодих сімей та у створенні напрямків батьківства [3].

Проблема батьківської компетентності є однією із визначальних та досліджуваних у питаннях функціонування та розвитку суспільства. Сучасний ритм життя людини вимагає зосередженості на чіткому виконанні батьківських функцій та задач, а особливо для молодих сімей, чий життєвий досвід потребує повноцінного формування принципів, компетенцій, власних

світоглядів у сфері батьківства. В наш час проблема батьківської компетентності тільки починає досліджуватись у психолого-педагогічній науці та як самостійний предмет дослідження під назвою «педагогічна компетентність батьків». Вітчизняні науковці такі як: Л. Буніна, О. Лещенко, О. Хартман, Г. Радчук у своїх працях відмічають батьківську компетентність лише як певну характеристику осмисленого, відносно направленого батьківства [4].

Проблема батьківської компетентності є об'єктивно значущою, та актуальною не тільки з питань всестороннього формування дитини, але і для розвитку суспільства загалом, тому привернула до себе інтерес широкого кола науковців, серед яких - Н.Головатий, І.Дементьєв, І.Кон, Н.Юркевич. Психологи - Т.Андрєєва, О.Бодальов, О.Бондарчук, І.Гребінков, Л.Гридковець, С.Ковальов, Р.Овчарова, Б.Шапіро. Педагоги - Т.Алексєєнко, О. Безпалько, Г. Лактінова, А.Капська, В. Кравець, В. Постовий та інші.

У ході проведених досліджень таких науковців як А.Співаковської та Р.Овчарової роботи з сім'ями з позиції особистісного підходу батьківська компетентність є інтегративною індивідуальною характеристикою батька або матері, яка ґрунтується на особистісній зрілості та потенціалі батьків. Відповідно до діяльнісного підходу на думку Л.Виготського, О. Леонтєєва, С Рубінштейн формування батьківської компетентності є можливим за умови спеціально спланованої та організованої діяльності, яка б містила в собі усвідомлену потребу в розвитку батьківської компетентності, формування певного мотиву, знаходження способів здійснення діяльності [5]. На думку В. Гузєєва компетентність проявляється під час діяльності, може постійно розвиватись.

У компетентнісному підході батьківська компетентність розглядається як результат неперервної освіти [6] (психолого-педагогічний потенціал), що характеризується певними компетенціями: добре розвинуте почуття відповідальності, постійне бажання піклуватись про інших людей, розвиток здібностей до активної участі в житті суспільства і до ефективного

використання набутих знань та умінь, до психологічної близькості з людьми. Вміння конструктивно вирішувати різні життєві труднощі, розвиток комунікативних навичок, стилю виховання [7].

Дана тема вивчалась та досліджувалась в роботах російських педагогів та психологів (І.Меркуль, Н.Мізіної, С. Піюкової, В.Селіної, Н.Хрустальнової).

Але роботи з даної теми не мали чіткої абстрагованої інструкції, не містили в собі розробленої інформації щодо структури з формування батьківської компетентності молодих сімей. У вітчизняних наукових працях Л.Буніної, О.Лещенка, О. Хартман, Г.Радчук про компетентність батьків описується лише як характеристика відповідальних, дбайливих батьків. Проблема батьківської компетентності досліджується багатьма різними науковцями з різних галузей [8].

Відштовхуючись від аналізу філософської, психологічної, соціально-педагогічної літератури можна сказати, що вчені наполегливо відшуковують та досліджують умови та механізми батьківського виховання та формування навичок компетентного батьківства. Але на сьогодні тема батьківської компетентності ще недостатньо вивчена, досліджені лише соціокультурні аспекти в працях Т.Гурко, І.Кон, М. Мід.

Сімейне виховання - це своєрідний і специфічний процес. Батьківська компетентність це свого роду комплексна динамічна характеристика подружньої пари що виявляється в актуальній здібності до виконання батьківських функцій стосовно догляду, народження, виховання та розвитку дітей. Пошуки шляхів дослідження даної проблеми зумовлюють звернення до вітчизняних традицій виховання молодого покоління та повертають до історії становлення психології батьківства.

Зацікавленість до цієї теми спостерігається у працях С.Русової, Я.Каменського, О.Макаренка, Д.Локка, Я.Корчака, Ж.-Ж.Руссо. Вони висували ідеї щодо підготовки батьків як перших вихователів дитини, виконання батьківських функцій, також вивчали важливість функцій необхідності виховання з моменту народження дитини й особливе місце

батьків у цьому процесі [9]. Компетентність батьків як довготривалий поступово формуючий процес який несе в собі важливість ролі батьків, батьківських якостей, важливість спадщини поколінь, яку батьки передають дітям, а саме психологічні, фізіологічні особливості, користні або навпаки шкідливі звички, прийняті норми виховання дітей та ін.

В. Сухомлинський, А. Макаренко, К. Ушинський, досліджували проблему молоді та підготовку молодих батьків до майбутнього самотійного та відповідального життя, коли треба піклуватися не тільки про себе а й про свою сім'ю [10]. Підготовка батьків до виконання батьківських обов'язків, основ батьківської компетентності які закладаються ще в дитячому віці висвітлюють у своїх працях як загальну проблему сьогодення. Адже саме батьки є найкращими вихователями для своєї дитини, які впливають на подальше життя дитини, виступають як первісний осередок, де з покоління в покоління передаються моральні цінності дитини. З'ясовано, що батьківство та батьківська компетентність є взаємопов'язаними явищами, які мають одне джерело - це історія сімейних відносин та становлення психології батьківства. Тобто ефективне виконання батьківських обов'язків виховання, розвитк та навчання дітей всі ці функції входять до розділу батьківської компетентності.

Успішна реалізація всіх цих обов'язків буде тільки тоді, коли батьки будуть добре володіти спеціальними знаннями, дотримуватись основних правил народної педагогіки, мати батьківських авторитет, високі моральні цінності та ін. Проблема батьківської компетентності зацікавила не тільки вітчизняних але й багато зарубіжних вчених, які займали місце в різних напрямках психології[11].

А. Фрейд, З. Фрейд, К. Хорні та інші науковці працювали у напрямку психоаналітики, великою заслугою якого є те, що його засновники звертали увагу саме на ранній досвід взаємодії батьків з дітьми, вивчали та досліджували види психологічної травматизації в ранньому дитячому віці, та його майбутні наслідки у подальшому житті. Сучасні батьки повинні бути

обізнані у сфері питань психології раннього віку, повинні знати особливості розвитку дитини та спілкування з нею. Тому що саме в цей період закладаються основи становлення майбутньої особистості. Сперираючись на теорію Е. Еріксона повнота всіх психосоціальних криз в ранньому віці залежить як правило від типу батьківської поведінки у взаємостосунках з дитиною.

Специфіка даної теорії має наступні характеристики: усвідомлення та виконання нерозривних зв'язків поколінь минулого, сучасного, та майбутнього, дотримання морально-духовної цілісності усіх членів сім'ї, це стосується не тільки близьких та рідних людей, а також й усього соціуму. Звісно, що керування сім'єю та виконання сімейних обов'язків здійснювати легше ніж управління усім соціумом. Тому що в силу входить унікальний та особливий механізм функціонування сімейних зв'язків, крім того у людини закладений інстинкт побудови доброзичливих міжособистісних відносин, та налагодження дружніх зв'язків, та бажання формувати ці якості у своїх дітях, як колись наші бабусі та дідусі вкладали в нас та виховували людяність, чемність, поважливе ставлення до своїх батьків та рідних. Раніше цей зв'язок передачі формування людяності функціонував активніше, дідусі та бабусі передавали дітям та онукам, а вони всім іншим людям.

Українська родина з давніх-двен характеризується атмосферою теплоти, любові, людської простоти, душевності, сердечності, кріпких дружніх відносинах, готовністю чимось послужити один одному, допомогти. На сьогодні таких сімей стає з часом менше, сучасний ритм життя змушений розділити злиття понять людяність та людина і залишити тільки людину, без прояву емоцій, відчуттів, душевності та людяності. Однією з найголовніших цілей українського народу є збереження унікальності української родини, передачі цінних якостей, норм, традицій наступним поколінням [12].

На сьогодні існує багато поглядів та стратегій щодо сучасних напрямків виховання дітей. Батьки у яких не поставлені чіткі цілі та мета виховання дитини - починають хвататися майже за всі напрямки, пробувати

на їх ефективність на власних дітях тим самим не маючи єдиного напрямку у процесі виховання.

Т.Алексеевко займалася вивченням проблематики сімейного виховання та висунула ряд проблем у сучасному сімейному вихованні, а саме: невизначеність батьками єдиної цілі виховання, плутанина в напрямках виховання, відсутність дотримання педагогічних норм, та основних аспектів, обмеження можливостей соціального оточення дитини, недостатній рівень освідченості батьків у сфері педагогічних підходів, прийомів, та методів виховання, неправильно побудовані батьківсько-дитячі відносини у сім'ї та багато іншого [13]. Щоб вирішити такі пролеми слід повернутися до методів виховання, спрямовувати їх таким чином, щоб діти засвоїли чітко поставлені завдання та навчилися практичним умінням та навичкам. Звісно, що сім'я є найважливішим джерелом та провідником соціалізації дитини як самостійної особистості у майбутньому. Від того як буде вихована дитина, які якості в неї будуть закладені, норми, принципи залежить її успішність у майбутньому. Основними функціями сімейного виховання є забезпечення повноцінного розвитку дитини, щоб емоційний, психічний, розумовий, розвиток індивідуальних здібностей, потенціалу дитини, соціальні навички та фізичний розвиток дитини відбувався комплексно та гармонійно [14].

Кожен з батьків серцем відчуває, як потрібно вчинити в тій чи іншій ситуації. Батьки повинні навчитися правильно розуміти стан своєї дитини, відстежувати симптоми, помічати поліпшення стану, використовувати правильні прийоми роботи. Головна функція сім'ї полягає в тому, щоб у вихованні дитини з порушенням розумового розвитку відштовхуватись від її можливост. Батьки такої дитини повинні навчитися регулювати ступінь психологічного навантаження, який не повинен перевищувати допустимого рівня. Як стверджує доктор психології К.Тингей-Міхаеліс, на основі спостережень і повсякденного догляду за власною проблемною дитиною, ситуація, коли в сім'ї народжується такий малюк, зовсім не безнадійна, якщо

батьки, і фахівці, будуть знати як, можуть надати і йому, і собі велику допомогу[15].

В.Сухомлинський писав, що сім'я в нашому суспільстві - це первинний осередок багатогранних людських відносин - господарських, моральних, духовно-психологічних, естетичних, виховних. Однак могутньою виховною та облагороджуючою силою для дітей вона стає тільки тоді, коли батько і мати бачать високу мету свого життя, живуть в ім'я високих цілей, що звеличують їх в очах дитини[16].

1.2 Виховна компетентність батьків, діти яких мають порушення розумового розвитку у корекційній педагогіці

На думку В. Ткачової народження дитини з відхиленнями у розвитку є випробуванням для всіх членів родини, оскільки батьки стикаються з не виправданими надіями щодо дітей, крахом усіх життєвих планів щодо самореалізації. Наявність в сім'ї дитини з порушення розумового розвитку призводить до специфічних труднощів у функціонуванні та комунікації усіх членів сім'ї, в якій виховується дитина із особливостями розвитку. У дослідженнях зазначається про особливості дитячо-батьківських стосунків у цих родин, негативний вплив порушень мовлення на комунікацію і як наслідок, недостатність спілкування з членами родини, використання батьками дисгармонійних моделей виховання в сім'ї [17].

Організаційно-методичні питання проведення педагогічної просвіти та самоосвіти батьків які виховують дитину з порушенням розумового розвитку висвітлено у працях Т. Волікової, М. Демидовим, Р.Капраловою, А.Кондратюком, М.Копанєвим, Н. Крупською, Л. Ломізе, В. Просецьким, О.Тихоновим. Діяльність громадських закладів із формування педагогічної культури батьків проаналізовано Л.Дубровіною, П. Жильцовим, Ф. Казаковою, Н.Климочкіною, В. Маїшевою, М.Махліним, І. Чередовим, А.Хрипковою [30].

В історико-педагогічному аспекті означене питання розглянуто А.Відченко, А. Говорун, І.Дубінець, Г. Кравченко, П. Петренко,

В. Шинкаренко та ін. Крім того, проблема сімейного виховання знайшла широке відображення й у працях Л.Бондарь, Л.Заворотченко, Л. Ковальчук, Т. Кочубей, О. Мальцевої, О. Петренко, Л. Петрук, що досліджували педагогічну спадщину В.Сухомлинського, А. Макаренка[18].

Формування компетентності особистості яка б зміла застосовувати знання та мвіннями в тій чи іншій ситуації лежить в основі та є ідеєю всіх сучасних педагогічних концепцій. Формуванню компетентності батьківства які виховують дітей з порушенням розумового розвитку приділяється значна увага в сучасних зарубіжних та вітчизняних дослідженнях. Поняття “батьківська компетентність” широко використовується в психолого-педагогічній практиці та включає в себе не тільки операційно технологічну складову, але й соціальну, поведінкову мотиваційну та етичну.

Зарубіжні дослідники цього феномену підкреслюють його безпосередню комплексність, яка проявляється в поєднання та усвідомленні розуміння дій та відчуттів батьків. Залучення батьків що виховують дітей з порушенням розумового розвитку до освітнього процесу дає можливість не тільки залучити їх до навчального процесу, а й поєднати сімейне виховання із суспільним. Тому що саме відносини з рідними це первинне джерело де відбувається внесення у виховний процес головних засад та якостей найважливішими з яких є уважне та шанобливе ставлення до батьків та рідних, формування уявлень про дружні стосунки, співпереживання, людинолюбства, чуйність до інших, турботу, готовність допомогти іншому, тощо.

На сьогоднішній день коли в українському суспільстві та в світі відбувається постійна активна трансформація, кризи та інші соціальні зміни виховання компетентності батьків та залучення їх до навчального процесу дітей повинно активно розвиватись. Якщо батьки які мають особливих дітей будуть володіти виховними педагогічними знаннями та навичками, то дитина в такій сім'ї буде мати стимул та підтримку - а це є основою для розвитку особистості. На відміну від неосвідчених батьків, в таких сім'ях батьки

будуть захищати дитину, озброювати її механізмами та засобами самопомоги, самореабілітації, займатися розробками життєвих стратегій та проектування подальшого напрямку роботи з дитиною.

Батьки, які мають дітей з порушеннями розумового розвитку мають пережити певні етапи батьківського прийняття особливої дитини, тому саме на цій підставі відбуваються зміни на соціальному, психологічному та соматичному рівнях, тому що наявні у дитини особливості безпосередньо призводять до змін у всій сімейній системі. Реалізація батьками виховної функції виявляється утрудненим процесом який потребує допомоги та підтримки[19].

Сучасна парадигма дитиноцентризму передбачає кардинальних змін традиційної практики сімейного виховання та залучення батьків до навчально-виховного процесу.

Саме стосунки, які можна назвати батьківською тріадою «батьки-фахівець-дитина» є основою батьківської компетентності, формування якої потребує розроблення нового змісту корекційно-розвивальної педагогічної діяльності, завдяки якій батьки набувають принципів навчання, виховання та розвитку власних компетенцій, отримують потрібні конкретні знання та вміння[20].

Педагогічна вихованість та обізнаність батьків являє собою інтегральну характеристику особистості, що визначається сукупністю педагогічних та психологічних знань, інтелектуальною та емоційною компетентністю, індивідуальними та соціальними цінностями, які забезпечують повноцінну реалізацію сімейних функцій на основі відповідального батьківства та свідомих розвивально-виховних впливів на дитину.

З багатьох проведених досліджень науковцями було виявлено, що відносини між подружжям в сім'ях багато в чому залежать від емоційного стану матері. Якщо мати занадто тривожна - то дитина росте нервовою, легко збудливою, вимагає до себе постійної уваги, з часом в присутності матері

дитина зазвичай нервує а не заспокоюється. В майбутньому мати не може впоратися з поведінкою дитини.

Але якщо мати знайде в себе сили зберігати душевну рівновагу, вона стає помічником своїй дитині. Вона намагається краще зрозуміти її проблеми, чуйно прислухається до порад фахівців, виховує в собі нові якості: спостережливість, терпіння, самовладання, веде щоденник спостережень за дитиною, відзначаючи найменші зміни в її стані.

Все це сприяє правильній організації всієї лікувально-корекційної роботи. У цьому випадку мати хоч і віддана своєму малюкові, але не забуває про домашній затишок, проблеми чоловіка, стежить за своєю зовнішністю. Це найбільш сприятлива атмосфера для допомоги своїй дитині[21].

Важливе значення має поведінка батька. Від нього залежить емоційний стан матері, її душевна рівновага. Якщо батько проявляє витримку, розум, благородство, терпіння, надає моральну підтримку дружині та допомогу у вихованні дитини, сімейні відносини зміцнюються, і більш успішно проводиться вся лікувально-корекційна робота[22]. Матері не потрібно усувати батька від проблем, потрібно ділитися з ним питаннями і сумнівами.

Р. Гузеєв виводить відношення «мати-дитина» із загальної моделі сімейних стосунків. Тип цих відносин залежить, на його думку, від того, як батьки оцінюють і ставляться до своєї дитини і як вона самостверджується. Часто дитина буває тягарем, що заважає соціальному просуванню матері. Мати йде від неї і більше до неї не повертається. А є такий тип матерів, які повністю присвячують себе дитині і відтворюють відносини «хазяїн-раб», щоб позбутися від порожнечі та безглуздості життя. Вона відноситься до дитини із завищеною тривожністю та гіперопікою, готова виконати будь яке її бажання і примху не дає дитині проявити самостійність і формує у неї безвідповідальність і безпорадність. Оскільки вона все робить за дитину, дитина залежить від примх матері, а мати – від капризів дитини [23].

Найчастіше в цьому союзі двох батько не потрібен, і поступово становиться зайвим у сім'ї.

Предметом особливого дослідження дефектологічної науки є психологічні стани батьків, їх переживання та взаємини, пов'язані з народженням особливої дитини. Цей період прийнято вважати найважчим, тому що змінюються стосунки між подружжям, весь уклад сімейного життя. Аналіз ситуації у таких сім'ях свідчить, що стосунки багато в чому складаються зі стану сімейної атмосфери, яка склалася до народження дитини. Якщо стосунки були добрими, то надалі вони і будуть добрими і теплими. Деякі подружні пари вважають, що народження такої дитини навіть зміцнює шлюб. У таких випадках, коли взаємини у родині і раніше були нестабільними, народження хворої дитини стає ніби лакмусовим папірцем і приводом для розлучення[24].

Відомо, що розлучення негативно позначається на психічному розвитку як здорових дітей, так і хворих. У них значно частіше виникають стани декомпенсації, що потребують навіть госпіталізації до психіатричної лікарні. Надто хворобливо реагують на розлучення батьків діти з менш вираженим інтелектуальним дефектом. Реакція дівчаток на розлучення значно легша, ніж хлопчиків. Хлопчики почуваються впевненішими, якщо після розлучення зберігаються контакти з батьком.

Подружжя, які розлучаються після народження хворої дитини, коли звинувачують батька, намагаючись схилити дитину на свій бік, дитина втрачає впевненість у собі. Вкрай негативно впливають на родинну атмосферу і на розвиток особливої дитини грубі, нешанобливі стосунки між батьками, застосування фізичних покарань. Найчастіше фізичні покарання застосовують до дітей гіперактивною поведінкою. До покарання особливих дітей більш схильні батьки, до яких у дитинстві застосовувались тілесні покарання. Такі батьки самі мають підвищену агресивність, імпульсивність і потребують систематичної психотерапевтичної допомоги.

Неадекватно впливає на розвиток дитини з порушенням психофізичного розвитку і гіперопіка. Дитина дуже тонко відчуває настрій матері. Її афективна напруженість не лише погано впливає на подружні

стосунки, а й насамперед шкодить здоров'ю дитини з порушенням розвитку. Внаслідок цього вона виростає нервовою, збудженою, тероризує всіх навкруги, потребує до себе постійної підвищеної уваги. Не відпускає мати ні на крок, і водночас присутність матері не заспокоює дитину, а навпаки, збуджує ще більше. А пізніше у неї з'являється зниження адаптаційних можливостей [25].

На сьогодні науковцями було вивчено та відокремлено типи сімей які виховують дітей з порушенням розумового розвитку:

1. Повна чи неповна сім'я, або коли немає одного з батьків.
2. Зовні спокійна сім'я. Характеризується тим, що її члени прагнуть переконати дитину, що все добре. Батьки мало спілкуються один з одним, переживають за те, що в них «втрачене» життя, внутрішньо напружені, незадоволені.
3. « Вулканічна» сім'я. Бурхливі сварки між батьками змінюються зізнанням у вічному коханні.
4. Сім'я - «санаторій». Все концентрується навколо однієї найдорожчої, але особливої дитини, батьки в такій сім'ї намагаються зробити все можливе, щоб не травмувати дитину.
5. Сім'я - «фортеця». В цій ситуації складається ілюзія ідеальної сім'ї. Найчастіше це виглядає так, що одна людина вередує, а інші їй підкоряються. Дитину в такій сім'ї люблять, якщо вона виправдовує надії сім'ї. Дитина в такій сім'ї росте егоїстичною, замкнутою в собі, відчуває труднощі у спілкуванні з ровесниками. Іноді трапляється й таке, що один з батьків дитину просто не любить, а інший це компенсує надмірною опікою. У такій родині відчувається постійна напруженість, яка призводить до послаблення нервової системи дитини, сприяє нервовим захворюванням.
6. Сім'я - «театр». В такій сім'ї все як на виставі, немає відвертості в стосунках між дитиною та батьками. Дитині купують дорогі речі, іграшки. Перехвалюють, переоцінюють її можливості, покривають недоліки.

7. Сім'я - «третій зайвий». Чому саме така назва, тому що батьки не були готові до появи дитини. Вони переживають, що їх плани на майбутнє, на власний саморозвиток зіпсовані, переломані. Більше помічають недоліки дитини ніж достоїнства. Переконають її, що вона погана. Постійно віддають дитину комусь під опіку в дитячий садок, або залишають на бабусю, дідуся.

8. Сім'я з «кумиром». Коли дитина - центр сім'ї. Всі опікують її, оберігають від труднощів. Діти в такій сім'ї звикли, що ними захоплюються.

9. Сім'я - «маскарад». Відрізняється неузгодженістю мети і підходів у вихованні дитини. Батьки пред'являють різні вимоги, іноді вони суперечливі: батько – жорстокий і безкомпромісно-вимогливий, а мати дотримується позиції всепрощення. У такої дитини завищені претензії поєднуються з недоліками розвитку вольових зусиль.

10. Сім'я «вільних прагнень» В такій сім'ї кожен з батьків живе для себе, має своє коло друзів, свої радощі. Дитина що хоче, те й робить, куди хоче, туди йде, її ніхто не контролює, не обмежує. Турбота батьків полягає в тому, щоб вона була сита й одягнута [26].

Такі умови виховання формують нетерпимість до обмежень, відсутність потреби рахуватися з іншими, співчуття, бажання комусь допомогти. В результаті обстежень сім'ї такого типу було визначено те, що хвора дитина особливо глибоко переживає своє повноліття – песимістичні прогнози на майбутнє, переоцінка цінностей, труднощі соціальної адаптації.

Батькам, які мають дитину з особливими потребами, слід знати, що її виховання потребує великих фізичних і духовних зусиль. Тому, виховання компетентності є невід'ємно важливим етапом у розвитку подружжя. Саме від вихованості та педагогічної обізнаності батьків будується подальші відносини між батьками, та формується подальша стилістика виховання дитини з порушенням розумового розвитку [27].

РОЗДІЛ 2

ВИВЧЕННЯ СТАНУ ВИХОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАТЬКІВ

2.1 Як стиль виховання впливає на виховну компетентність

Розвиток особистості дитини залежить від багатьох чинників, найважливішим з яких є соціально-педагогічні умови формування компетентності молодого подружжя. Виконання батьками тих чи інших обов'язків впливає на поведінку та змінює їх в позитивний або негативний бік.

Тож тому й у складні часи ми біжемо саме до батьків, найчастіше саме до матері, навіть коли батьки далеко - ми звертаємося до них у своїх думках. Дитяча любов до батьків не має меж, дитина як ніхто інший може любити без власної користі.

З моменту народження дитини батьки піклуються про неї та дають їй все необхідне для її безпечного життя, а з часом дорослішання дитини батьки переходять до етапу внутрішньої підтримки дитини, спокою внутрішнього емоційного стану, вони стають опорою для дитини в її психологічному та емоційному стані. Якщо треба - заспокоюють, пригорнуть, скажуть слова підтримки [28].

Забезпеченням та здобуттям внутрішньої гармонії та спокою дитини в її фізичному та внутрішньому душевному стані є батьківська любов. Існує велика кількість типів сімейного виховання та їх класифікацій, розглянемо найпоширеніші з них, які зустрічаються в реальному житті. А. Лічко, виокремлює 8 типів сімейного виховання:

1. Емоційне відторгнення - характеризується тим, що батьки майже не проявляють емоцій до дитини наслідком такої поведінки батьків дитина швидко перестає проявляти емоції до батьків. Такі діти у майбутньому стають замкненими, у них надзвичайно бідна емоційна сфера і низька самооцінка.
2. Жорстоке ставлення - часто супроводжується емоційним неприйняттям. Може проявлятися у фізичному та психологічному насиллі над дитиною.

Діти, які виховуються таким методом часто проявляють агресію, та підвищену нервозність.

3. Занадто висока моральна відповідальність - покладання на дитину своїх нездійснених надій, завищені та жорсткі вимоги від дитини. Емоційна сфера в таких дітей бідна, вони губляться в ситуаціях які викликають підвищення емоційності.

4. Суперечливе виховання - виникає на почві суперечок з приводу стилів виховання у сім'ї. Такі діти виростають тривожними та ліцемерними.

5. Гіпопротекція - що означає відсутність інтересу до життя дитини, та відсутність контролю. Такі діти виростають безконтрольними, можуть легко потрапити під чужий негативний вплив.

6. Гіперопіка - коли батьки намагаються повністю контролювати дитину, огородити її від зовнішнього світу. Такий стиль виховання часто є наслідком нереалізованої потреби батьків у любові. Діти, яких надмірно опікають виростають егоїстичними, не здатними морально влитись в колектив.

7. Іпохондричність - виникає тоді, коли дитина довгий час хворіла важким захворюванням і все життя батьків зав'язане на її самопочутті, часто такі діти стають еготенртичними.

8. Любов - визнається ідеальним типом сімейного виховання. Характеризується беззаперечним прийняттям дитини. Батьки враховують її інтереси, підтримують ініціативу дитини [29].

Отже, становлення дитини як особистості у великій мірі залежить від стилю виховання який застосовують батьки свідомо зробивши вибір, а щоб не помилитися треба бути зацікавленими у вихованні дитини, знати її особливості, розвиватися самім щоб бути першим, авторитетним та найкращім вчителем для своєї дитини, тому що батьки самі проєктують траєкторію індивідуального розвитку дитини.

Компетентні батьки характеризуються відсутністю страху за те що вони "погані" батьки, не показують своїй дитині свої слабкі сторони, або відчаї, не переносять погані та негативні відчуття на дитину. Це люди, які

бачать реальну ситуацію в якій росте дитина, прислуховуються до порад спеціалістів, добре розуміють потенціал дитини, та доцільно ставлять задачі та вимоги до неї [30].

Такі батьки знають, що у процесі виховання не завжди відбувається відповідно до очікувань, але існує безліч варіантів та методів, та якщо не допомагає один метод, треба застосувати інший але не опускати руки. Володіють невичерпним терпінням, самовладанням.

Компетентні батьки розуміють, що для змін особистості дитини треба змінюватися самім, треба прагнути до розвитку саме у педагогічному напрямку. Взагалі життєва компетентність передбачає свідоме та несвідоме ставлення до виконання певних та соціальних ролей. Батьківська компетентність - це тривалий процес, який має певну систему утворення, сукупність певних характеристик особистості батьків та їх педагогічної освідченості та діяльності що загалом допомагають та об'єднують процес виховання дитини в сім'ї [31].

Як і будь яка категорія «батьківська компетентність» має наступні компоненти:

1) Мотиваційний компонент - характеризується зацікавленістю в успішному результаті виховання дитини, розуміння функції особистісних якостей дитини для самореалізації.

2) Особистісний компонент - характеризується стійким психоемоційним станом, адекватною самооцінкою, розуміння мотивів вчинків дитини, підтримка в інтересах, здібностях.

3) Гностичний компонент - передбачає знання теоретичних засад виховання дитини, знання основ та правил педагогічно правильного спілкування з дитиною, вивчення психологічних особливостей дитини, та ефективних методів сімейного виховання дитини.

4) Діяльнісний компонент - вміння правильно діяти у різних ситуаціях, вирішувати суперечності, вміння оцінювати самостійну діяльність дитини, створення комфортного середовища для самореалізації дитини, правильне

оцінювання самостійної діяльності дитини, вміння викликати інтерес у дитини до різних видів діяльності, створення умов для розвитку морально-виховних якостей та пізнавальних процесів.

5) Комунікативний компонент - уміння обирати адекватні способи поведінки з дитиною, визначення емоційного стану дитини, володіння навичками активного слухання та технікою «Я-повідомлення». Уміння будувати та налагоджувати взаємини з дитиною [32].

Сім'я - це стійке формування людського суспільства, яка несе в собі найважливіші ознаки. Ще з давніх часів саме сім'я завжди була найкращим колективним вихователем, носієм найважливіших національних ідеалів. Родина є різновіковим колективом, структура якого багато в чому залежить від стану родини, звичаїв, певних культурних і національних традицій, моральних та правових норм.

Н. Козак зазначає що все це є спільним для всіх членів родини, тому що саме родина є природним осередком найглибших людських стосунків. Зазначав що саме в родині народжується і поглиблюється любов, пошана до рідної мови, культури, в залежності від якості сімейних відносин формується певний світогляд дитини, її ставлення до навколишнього світу. В наш час існує велика різноманітність сімей, від того в якій сім'ї живе дитина, залежить подальше формування її як особистості. Важливим фактором у формуванні особистості є здатність батьків пристосовуватися потреб які з часом змінюються [33].

У кожній родині під впливом різних факторів складається певна, не завжди усвідомлена нею система та норма виховання. Перед тим як виховувати дитину, дуже важливо на початку розібратися в напрямку виховання, ознайомитися зі стилями виховання, так як стиль сімейного виховання буде впливати на майбутнє дитини, тільки потім приступати до виховання дитини. Стиль виховання та компетентність батьків взаємопов'язані між собою речі.

Так як батьківська компетентність - це готовність батьків до виховання та розвитку дитини, що ґрунтується на відповідних педагогічних знаннях, цінностях тощо. Батьки, які володіють цими знаннями, вміннями та навичками оберуть правильний виховний напрямок, який підійде за психологічним станом дитини, та буде доцільним за її особливостями, та загалом будуть у вірному напрямку здійснювати виховний процес дитини тому що будуть знати її сильні та слабкі сторони, потенціал, певні здібності, інтереси.

Можна з упевненістю сказати, що сім'я відіграє важливу роль у нашому житті. Вона є серцевиною що підтримує та зігріває людину. У кожній родині свій емоційний настрій, який має назву "психологічний клімат". Він є наслідком сімейних відносин, тобто виникає в результаті спільного настрою членів родини. Науковці виділяють два типи сімейного психоклімату: сприятливий та несприятливий [34]. Проведені ними спостереження виявили, що найчастіше в сім'ях наявний сприятливий психологічний клімат, а якщо наявний саме сприятливий клімат, то в таких сім'ях панує повага один до одного, довіра, пошана, готовність допомогти один одному та слабкішому в будь-яку хвилину. В такій сім'ї вміння та бажання зрозуміти іншого, та висловити свою думку, та при цьому не образити людину, добре розвинута самокритика, доброзичлива критика на адресу іншого члена сім'ї, взаємна терпимість та коректність якщо думки різні та погляди розбігаються [35].

У таких сім'ях життєві негаразди долаються легше, тому що є підтримка. Також важливий показник сприятливого психологічного клімату є прагнення членів сім'ї проводити вільний час вдома, серед рідних у домашньому колі, говорити на цікаві теми, виконувати разом домашню роботу, робити приємні сюрпризи один одному, відправлятися у подорожі та багато іншого.

Коли народжується дитина, з перших днів сім'я готує її до життя та практичної діяльності в домашніх умовах намагаються зробити продуману організацію життя, допомагають засвоїти позитивний досвід старших

поколінь, набути власного досвіду поведінки та діяльності [36]. Таким чином у роботі з сім'ями будь-якої категорії потрібно звертати увагу на формування батьківської компетентності та реалізацію батьківського потенціалу, а особливо молодих сімей для того щоб в подальшому обрати правильний стиль виховання.

Поведінка дитини залежить від виховання. Саме у сімейному оточенні дитина наслідує поведінку батька або матері. Велику роль відіграє довірливе спілкування, або навпаки, через дисгармонійне сімейне виховання дитина буде замкненою, невпевненою, тривожною, не здатною до самостійних рішень, постійно будуть відбуватися внутрішні конфлікти. У сім'ї здійснюється трудове, естетичне, фізичне, розумове, моральне виховання, тобто формується повноцінний розвиток в усіх напрямках [37].

Існує багато соціальних інститутів, але тільки в родині відбувається становлення особистості дитини. На відміну від інших соціальних інститутів сім'я має певні особливості, які істотно впливають на становлення особистості дитини. Характеризуються вони наявністю усіх форм життєдіяльності людини, що реалізуються через функції сім'ї. Сім'я формує власний спосіб життя, мікрокультуру, основою якої є цінності та елементи культури суспільства або окремих соціальних верств.

На думку А. Карлсона сім'я - це суспільство в мініатюрі, з якого будується соціальна взаємодія. В залежності від рівня психолого-педагогічної компетентності формуються переконання, погляди які формують спосіб життя сім'ї та взаємодію батьків з дитиною, а саме стиль батьківсько-дитячих стосунків.

Для того щоб стати насправді досвідченими та обізнаними батьками, які хочуть в подальшому побудувати добрі та довірливі відносини з дитиною треба зрозуміти що батьківська компетентність це готовність та здатність батьків до догляду, виховання та розвитку дитини, що будується на знаннях, цінностях, вміннях, досвіді, та має наступні складові:

- **пізнавальна** - поінформованість з питань повноцінного й гармонійного розвитку дитини, зокрема індикаторів цього процесу; розуміння прав дитини, усвідомлення цінності дитини як неповторної особистості, яка розвивається, розуміння батьківських функцій тощо.

- **емоційно-ціннісна** - прагнення сприяти успішній соціалізації дитини, сформувати в неї систему ціннісних орієнтацій та соціально важливих якостей і вмінь, бажання підвищувати власну обізнаність із питань виховання та розвитку дитини; емоційна врівноваженість.

- **соціально-особистісна** - наявність власної системи ціннісних орієнтацій та відповідних якостей особистості (компетентні батьки мають низку моральних якостей: чуйність, чесність, толерантність, доброзичливість, турботливість, дбайливість, старанність тощо. Для них пріоритетними є партнерська взаємодія, діалог як форма і засіб обміну інформацією, свобода вибору та особиста відповідальність за цей вибір).

- **поведінкова** - вміння конструктивно спілкуватися (уміння чітко і зрозуміло висловлювати думки, аргументувати, запевняти, передавати раціональну й емоційну інформацію, користуватися вербальними і невербальними засобами мовлення), уміння на партнерських засадах взаємодіяти з дитиною; уміння користуватися власними правами та захищати права дитини; активна участь у житті громади;

- **інформаційно-методична** - вміння аналізувати інформацію; обізнаність стосовно ефективних методик виховання дитини, специфіки використання тих чи інших форм, методів та прийомів взаємодії з дітьми, у тому числі інноваційних; ознайомленість зі способами профілактики власного «вигорання» [38].

Нажаль сучасні українські сім'ї часто не мають змоги повною мірою реалізувати повноцінний виховний процес, перекладають свої обов'язки на вихователя, вчителів та інших спеціалістів.

Науковці виокремлюють стилі сімейного виховання залежні від поєднання батьківської любові та допустимих меж і контролю.

На думку А.Маслоу потреба в любові, необхідності іншого є однією з фундаментальних потреб людини [39].

На формування стилю сімейного виховання впливає не тільки рівень батьківської компетентності, але й генетичні особливості батьків дитини, а саме:

- типи темпераменту батьків, їхня сумісність;
- правила та традиції сімей, у яких виховувалися батьки дитини;
- література, яку читають батьки;
- рівень освіти та загальної обізнаності батьків.

Саме спадкові фактори створюють проблеми у сімейному вихованні подолання та корекція яких потребує величезних зусиль з боку батьків та роботи над самим собою. Найчастіше це розбіжність сімейних устроїв які активно проявляються саме при народженні дитини, та з часом загострюються через розбіжність поглядів, перетворюються на конфліктне виховання в якому немає злагодженості та єдиної цілі, кожен з батьків ломає дитину під себе [40].

Авторитарний стиль виховання характеризується пріоритетністю та дотриманням в сім'ї однієї думки яка сприймається як єдина та правильна. Даний стиль передбачає подавлення власних бажань та ініціатив дітей. В родині з переважанням такого стилю характерні примуси, коли вимагають займатися тим, що дитині не подобається. Частіше це додаткові кружки, заняття обрані батьками. Також може виражатися у жорсткому керівництві, коли вирішується все за дитину, коли вона може обрати сама, наприклад який одяг обрати чи іграшку та інші подібні дрібні речі - вирішуються батьками. Діти виховані в таких сім'ях виростають зі слабкими вольовими якостями, не впевненими у собі, не готові до прийняття рішень, не в змозі постояти за самого себе, не мають власних принципів та сформованих світоглядів. Втрачається індивідуальна сутність особистості яка стає на перешкоді успішного самостійного життя. Але батьки впевнені що така монера виховання дисциплінує дитину. Для проявлення та демонстрування

власного авторитету над дитиною батьки розмовляють на підвищених тонах, кричать, та використовують покарання. Але попри всі негативні речі та несумісні методи виховання діти в таких сім'ях люблять своїх батьків. [41]. Але звісно що домінування даного стилю виховання буде негативно впливати на поведінку та всебічний розвиток дитини. Також багато науковців стверджують, що діти виховані у даному стилі не проявляють та не прагнуть до самостійності, а навпаки пасивні, та не готові відповідати за свої вчинки [42].

Демократичний стиль - виникає на почві існуючої системи таких стверджень: «Рівний серед рівних» і «Перший серед рівних».

«Рівний серед рівних» - це така стилістика батьківсько-дитячих відносин при якій самі батьки управляють дитиною у всіх напрямках діяльності: самостійний досвід, навчання, вислуховування та прийняття власної думки дитини, її інтересів, обговорення з дитиною певних проблем, та питань, колективне вирішення їх. Наступний підхід - «Перший серед рівних» - набуває сили коли у відносинах між дитиною і батьками має перевагу довірливе ставлення до дитини та її поглядів, думок, вчинків. В такій ситуації батьківська діяльність направлена на керування, спрямовування самостійності дій дитини, та оказання допомоги лише тоді, коли дитина сама за нею звертається. Поведінка дитини легко піддається корекції, батьки роз'яснюють ціль власних вимог, для чого, і яка мета. Обережно мотивують дитину до роз'яснення певних проблем, приймають та цінують як добрі якості дитини так і негативні [43].

На відміну від авторитарного стилю виховання, демократичний стиль характеризується вихованням самостійності дитини, прояву ініціативи, бажань, соціальною адаптованістю, готовністю нести відповідальність за свої вчинки. Діти в таких сім'ях характеризуються впевненістю, проявляють активність у виконанні завдань або під час взаємодії з іншими людьми, здатні самостійно контролювати себе, адаптовані та обізнані у сфері соціальних навичок, норм, компетенцій. Найчастіше діти виховані в таких сім'ях

характеризуються комунікативністю, схильністю до співчуття, емпатією, готовністю та бажанням допомогти.

Ліберальний стиль характеризується відсутністю у сім'ї злагоджених відносин, або ж взагалі їх відсутністю. Батьки та діти в таких сім'ях проживають окремим один від одного життям, не маючи спільних інтересів, проблем, бажань, цілей. Відслідковується байдужість один до одного.

Батьки можуть любити дитину, забезпечувати її усім необхідним для життя, але не бути зацікавленими у її внутрішніх відчуттях, проблемах, бажаннях, власних суперечках. Батьки або не готові або просто уникають спілкування з дитиною. Найчастіше такий стиль виховання присутній в сім'ях де батьки зацікавлені у заробітку, матеріальному забезпеченні родини, постійному вирішенню фінансових проблем, з постійними від'їздами [44].

Як наслідок, відсутність батьківської зацікавленості до життя дитини, та її внутрішнього світу, вона стає з часом самотньою. В дитини формується особливий світогляд, який іноді може мати негативне ставлення до інших людей, або навіть агресію до оточуючих. Вона не прив'язана до людей, характеризується відчуженням, відсутністю впевненості в собі, віри в свої сили та можливості, у школі зіштовхується з труднощами у взаєминах з однокласниками, придбанні друзів. Найчастіше такі діти уникають уваги з боку великої кількості людей, навпаки намагаються уникати та не привертати до себе уваги.

Спираючись на висновки Р. Павелківої яка також досліджувала стилі сімейного виховання у своїх працях акцентувала увагу на тому, що у сімей де переважає ліберальний стиль панує атмосфера вседозволеності, тобто спілкування в такій сім'ї між батьками та дитиною відбувається на рівних, не дотримуючись субординації, і це є нормою. Дитина в такій сім'ї або керує своїми батьками утверджуючи самого себе ставивши вимоги до батьків «Дай; мені; хочу» [45]. Така поведінка дитини та батьків приводить до того, що у майбутньому дитина не може подорослішати, не готова до сприйняття серйозних речей, у майбутньому у таких дітей не вистачає вольових якостей

та терпіння для досягнення мети, або для виконання необхідних речей, з чим їм доведеться зустрітись, а все тому, що в них відсутнє розуміння поняття «потрібно».

Дитина вихована в такому стилі не навчена нормам та правилам спілкування з оточуючими людьми, їм важко підтримувати дружні стосунки, тому що для того щоб бути другом треба іноді прогинатися та поступатися чимось, ділитися, віддавати більше ніж отримувати. А такі діти - навпаки звикли більше отримувати аніж віддавати. Їм важко у самотійному житті, у робочих справах, домовляннях. Захнають труднощів при колективній роботі, співпраці внаслідок чого часто зазнають невдачі. Гіперопіка батьків сковує дитну як особистість, подавляє її самотійність у всіх сферах: у психічному розвитку, фізичному та соціальному.

Батьки які страждають на гіперопіку звісно не розуміють опасність наслідків, та найчастіше чекають від дитини у майбутньому такої ж вдячності, постійної подяки за те, що так піклувалися про дитину, але нажалі їх очікування є невірними та у якомусь сенсі спотвореними, тому що у майбутньому вони не отримають подібної віддачі, а навпаки, залишаться самі з собою, а діти будуть жити у власне задоволення, або ж бувають такі випадки, коли діти залишаються жити, а точніше сидіти на батьківській шиї, не маючи потреб та бажань розвиватись самотійно, та добиватись власних цілей. Від такої неочікуваної поведінки дітей батьки входять у депресію, страждають, та залишаються самотніми [46].

Спираючись на дослідження багатьох вчених, які стверджують, що насправді наявність чистого одного стилю виховання у сім'ї бути не може, найчастіше зустрічаються змішані стилі.

Виокремлення одного стилю означає його домінування, ярке вираження, тобто коли він найбільш виражений серед інших. Такі науковці як А. Бандура, Л.Волошина, В. Устинова зазначають, що коли застосовується лише один стиль наприклад демократичний - це також не завжди є правильним та ефективним у процесі виховання дитини. Тобто у родині

повинні мати місце різні стилі, але застосовувати їх потрібно в залежності від ситуації та обставин. Але якщо батьки будуть мати знання та освіченість у сфері виховання дитини, підборі прийомів, методів виховання та спілкування з дитиною - з часом сформується свій індивідуальний, унікальний стиль виховання, який буде залежати від індивідуальних особливостей дитини, буде відносно постійним, але може покращуватися та удосконалюватися[47]. Звісно що усі перелічені стилі сімейного виховання несуть в собі різний характер та вплив на дитину, та в залежності від особливостей дитини стають підґрунтям появи різноманітних ознак як про соціальних так і соціальних.

2.2 Аналіз результатів проведеного дослідження

Для того щоб отримати достовірні результати проведеної методики треба мати довірливі та взаємно добрі відносини з батьками дитини. Це є дуже важливою частиною експерименту.

У ході проведення дослідження треба звертати увагу та враховувати емоційний стан батьків. Батьки обох дітей працевлаштовані, тому саме для проведення методики заздалегідь був відведений вихідний день, коли не треба поспішати, або навпаки приходити з роботи за дитиною та ще затримуватись.

Ці з першого погляду дрібниці також впливають на динаміку емоційного стану. Перед проведенням дослідження була проведена бесіда, щодо значимості батьківського виховання, та значення батьків в житті дитини. Вже у ході бесіди розкрилися певні проблеми щодо пошуків підходу до дитини, подальшого розвитку, та пошуку перспектив. Матері обох дітей позитивно відреагували на пропозицію пройти тестування.

Для визначення стилю виховання були поставлені та виконані наступні завдання:

- Проведення вступної бесіди;
- Проведення тестування батьків;
- Виведення висновків тестування.

Експеримент проводився на базі комунального закладу «Олешківської спеціальної загальноосвітньої школи I – III ступенів Херсонської обласної ради».

Для дослідження було взято методика:

К Левіна «класифікація стилів виховання»

Проведена методика дає можливість:

1. Розуміти психологічні особливості дитини;
2. Розпізнати помилки у вихованні;
3. Знати і враховувати особливості вікового розвитку дитини;
4. Чітко усвідомлювати, яку «модель соціалізації» прищеплюють дитині батьки ;
5. Усвідомлювати, за якими принципами відбувається сімейна взаємодія, а саме між дитиною та батьками;
6. Прогнозувати, які наслідки може мати їхній педагогічний вплив.

Мета дослідження: За методикою К Левіном «класифікація стилів виховання» (додаток А) дослідити ступінь обізнаності батьків у сфері виховання їхніх дітей, ставлення батьків до дітей, вивчення внутрішньої сімейної атмосфери між батьками та дитиною.

Для експерименту були обрані двоє батьків (матері), діти яких мають порушення розумового та фізичного розвитку, навчаються в 2-Б класі, а саме Коваль О. та Лебідь Д. Коваль О. має затримку психічного розвитку, Лебідь Д. має фізичне порушення – нанізм (карликовість.)

Інструкція : Було проведено тест, піддослідним роздаються листи А4 з надрукованими тестами, на яких представлено запитання та варіанти відповідей (А, Б, В). Вчитель проводить інструкцію щодо тестування. Батьки повинні обміркувати свою відповідь, та обрати відповідну літеру. Час не фіксується.

Обробка результатів відбувається шляхом підрахунку відповідей - «А», «Б» або «В». В залежності від того яких літер більше, буде виявлено домінуючий той чи інший стиль.

«А» - АВТОРИТАРНИЙ стиль

«Б» - ДЕМОКРАТИЧНИЙ стиль

«В» - ЛІБЕРАЛЬНИЙ стиль

**Розглянемо результати дослідження отримані за методикою К Левіном
«класифікація стилів виховання»**

Отримання результатів відбувається шляхом складання балів.

Проаналізувавши дані відповіді можна встановити існуючі на момент констатуючого експерименту характеристики і властивості досліджуваних сімей та зробити аналіз проведеного дослідження.

На основі проведеного дослідження з метою вивчення стилю сімейного виховання було виявлено що в сім'ї в якій виховується Лебідь Д. домінує авторитарний стиль виховання, зі сполучанням гіперопіки.

Через наявні фізичні особливості дитини мати, яка виховує хлопчика сама - намагається захистити дитину від усього злого, що на перший погляд є нормальними цілями, але за власними спостереженнями та спираючись на отримані результати мати дитини тримає у жорсткому режимі, та там де можна поставити дитину перед вибором - робить його сама. Таким чином у хлопчика погано сформована самостійність, він не може проявити себе як особистість, надмірна опіка матері обтяжує його. Мати звикла до своєї дитини і не схильна помічати вікових психологічних змін, що відбуваються з її сином. Дитина росте, змінюється, а мати все ще бачить його таким, яким він був декілька років тому.

В майбутньому дитині, яка виховувалась в такому стилі буде складно відірватися від матері, та вступити в самостійне життя, тому що в нього не сформована самостійність, відповідальність, настійливість та інші якості які важливі для хлопчиків. А все через те, що мати завжди вирішувала все за дитину, та переконана що такий підхід є найкращим.

Коваль О. - В сім'ї переважає ліберальний стиль. Виявляється у недостатній увазі до дитини з боку батьків. Дитина в сім'ї належить сама собі. Їй надають необмежену свободу, не встановлюють будь-яких обмежень.

Хлопчик майже весь час перебуває у бабусі, мати від'їжджає на заробітки, та коли приїжджає балує дитину вседозволеністю. Але так як хлопчик має меланхолічний тип темпераменту - йому не властива розгальмована та занадто підведена поведінка, дитина навпаки веде себе спокійно. Але виникають проблеми з навчанням, дитина не боїться отримати погану оцінку, часто приходиться виконувати домашні завдання

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ ВИХОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

3.1 Виховний зміст формувального етапу дослідження

Отримані результати попередньо проведеного дослідження щодо визначення стилю сімейного виховання - виявились невтішними, тому потребують певних змін.

В основу методик формувального експерименту було покладено спеціально організовану діяльність, яка направлена на покращення міжособистісних відносин в сім'ї та зміни стилю виховання.

В процесі формувального експерименту постійно відслідковувалась динаміка настрою батьків які були учасниками експерименту та їх дітей.

Метою даного експерименту є підвищення рівня виховної компетенції батьків, обізнаності у сфері правильного виховання дитини. Підтримуючи або спонукаючи бажання батьків брати активну участь у житті дитини, налагодити батьківсько-дитячі відносини, побудувати індивідуальну структуру подальшого напрямку роботи батьків з дитиною маючи на меті розвиток та введення в родину правильного стилю виховання, розкриття батьківських якостей, педагогічна просвіта батьків, подолання певних проблем та труднощів з якими стикаються батьки у процесі виховання дитини.

В процесі роботи з батьками будуть обов'язково враховуватися їх інтереси, наявні педагогічні знання та вміння щодо виховання дітей, спираючись на їх досвід.

Організація заходів в плані відкритих занять для батьків, бесіди з батьками про те як треба виховувати дитину, як не треба, використання в класі наочних засобів у вигляді стендів, буклетів, матеріалів сайту якогось закладу, інформаційні сторінки в психологічній газеті тощо, є застарілими, формальними та не актуальними на сьогоднішній час, які не викликають інтерес, а навпаки породжують у батьків роздратованість або байдужість.

Хочу запевнити на тому, що розпочинати роботу з батьками треба з налагодження майже дружніх та взаємних стосунків, щоб в них було бажання прийти, а не змушувати себе кожного разу. На самому початку задачею педагога є створення комфортної атмосфери спілкування, тобто не батьки та вчитель, а батьки та людина, яка хоче допомогти їм разом діяти, та переживати пройдені етапи, вдачі та незгоди, надихнути на саморозвиток заради дитини. Встановивши такі відносини та створивши правильну атмосферу можна приступати до запланованої роботи.

У ході будь якого дослідження важливо дотримуватись таких правил:

- Батьки та діти не повинні почувати себе об'єктами вивчення.
- Робота з батьками повинна бути цілеспрямованою, планомірною й систематичною.
- Методи цієї роботи повинні бути взаємозалежні з методами виховання дітей.
- Психолого-педагогічні методи впливу повинні бути різноманітні, застосовуватись у комплексі.

Спираючись на завдання експерименту, були розроблені наступні заходи впливу:

1. Організація свята осені та вистави осінніх поробок, малюнків які зробили діти, з декламуванням віршів, та пісень для батьків, залучення батьків до свята шляхом спільної поробки з дітьми. Співпраця педагога з батьками може проводитись в різних формах з використанням різноманітних методів педагогічної діяльності. Проведення спільного заходу в такому типі сприяє зближенню батьків з дитиною, спільна практика у вигляді виготовлення саморобки несе в собі позитивні емоції, дає можливість дитині та батькам висловити своє бачення щодо вибору наприклад кольорів, форм та ін. В наш час батькам завжди бракує часу для занять творчістю з дітьми вдома, навіть на виконання домашнього завдання батьки іноді не знаходять часу, то що можна казати про речі, які не є терміновими. На цьому заході

відбувається наповнення позитивних емоцій, які повинні стати підґрунтям для подальшої роботи з обраними сім'ями.

В ході діяльності вчитель веде спостереження за поведінкою досліджуваних батьків та дітей, аналізує як дитина дивиться на батьків під час декламування віршів, чи є зворотна підтримка з боку матері, або навпаки засудження за недосконалий виступ. Після проведеного заходу вчителем були проаналізовані та досліджені важливі моменти у міжособистісних відносинах батьків та дітей на практиці.

Виведені висновки сприяли плануванню подальшого напрямку роботи з досліджуваними сім'ями.

2.Проведення індивідуальних бесід з батьками окремо та консультацій з батьками та їх дітьми, на яких обговорюються та розкриваються особистісні проблеми, з'ясовується причина виникнення даної проблеми у родині, розробляється конкретний та зрозумілий для батьків план дій щодо методів спілкування та їх практичне застосування , або ж бесіди направлені тільки на батьків, робота над їхніми помилковими стереотипами, особистісними проблемами на психологічному рівні (неприйняття дитини)та ін.

Другим етапом у процесі зміни стилю виховання є проведення спілкування з батьками. Батькам надається право вибору, тобто вони вирішують як для них буде зручніше бесіда в індивідуальній формі чи колективна. Під час розмови з батьками щодо бажання провести спілкування яке б стосувалося не тільки дітей а й їх сміх, одна з матерів (мати хлопчика Ковалю О.) погодилась відразу, навіть не запитуючи як буде проходити бесіда, індивідуально чи будуть ще присутні. А в мати другого хлопчика - Лебідя Д. виникли запитання щодо потрібності бесіди, обов'язкова вона чині, що буде обговорюватися ті ін. З часом вона погодилась поставивши вимогу - щоб бесіда була індивідуальною, та зберігалися права конфіденційності.

Найважливішим завданням є правильний початок бесіди, правильно заданий настрій.

Тож спочатку вчитель пояснив що метою розмови є не негативна поведінка в школі, не погані оцінки дитини або не виконане домашнє завдання а навпаки розмова піде про те наскільки батьки знають свою дитину, яка вона, вислуховування саме ваших проблем, незрозумілостей, власних переживань за майбутнє дитини, манеру поведінки себе з дитиною, проблемні аспекти у процесі виховання, з'ясувати чому вони є проблемними, або чому ваші методи виховання не працюють або працюють частково, що можна змінити, та вже сьогодні почати діяти розробивши єдиний з вчителем план зародку правильного стилю виховання та підніматися маленькими кроками до нього.

Після успішно проведеної бесіди батькам були роздані індивідуально розроблені плани з нескладними завданнями загальним напрямком яких є зближення дитини та матері.

3. Організація спільних заходів «Батьки-діти», залучення до активної діяльності на яких проводяться спілкування в даному випадку двох матерів, їх дітей та вчителя, виконуються певні практичні завдання, які сприяють психологічному зближенню та емоційному розвантаженню, що не націлені на вплив окремої проблематики досліджуваних сімей.

Даний захід проводився у формі практичного семінару, вдалося об'єднати обох матерів. Попередньо проведений захід викликав інтерес до батьків, отримані завдання викликали бажання обговорити їх та зацікавлення до наступного етапу що було не тільки в рамках інтересу досліджуваного але й саміх матерів.

Під час проведення заходу вдалося дослідити динаміку зміни стилю спілкування з дитиною та порівняти батьківсько-дитячі відносини з результатами минулого заходу.

4. Інформаційно-просвітницька діяльність. Передбачає організацію заходів для досліджуваних батьків використовуючи педагогічну літературу у формі перегляду відео, презентацій з прикладами, заздалегідь занотованим матеріалом спеціально підібраним та адаптованим для розуміння батьками

змісту наприклад принципів виховання та виведення певних методик вчених та педагогів.

Обов'язковим у даному заході є практичний розбір почутого та побаченого, тобто створення штучних ситуацій та їх варіанти вирішення. На практиці формується інтерес до научної літератури, порівняння різних стилів виховання на власних емоціях та психологічному сприйнятті, різниці спілкування, методів та прийомів.

Ефективна та впливова інформаційно-просвітницька діяльність повинна проводитись з обов'язковим поєднанням практичних дій.

Оснащення батьків однією науковою літературою з метою підвищення рівня компетентності та педагогічної обізнаності є невдалою ідеєю, тому що наукова література збагачена термінологією що затрудняє повне усвідомлення та сприймання матеріалу батьками. Тому в даному заході використовується комплекс джерел що несуть зрозумілу конкретну інформацію яка не потребує тлумачень.

Проведений інформаційний захід дав можливість батькам зрозуміти різницю стилістики виховання і його дії на психічний та розумовий розвиток дитини, вникнути у причинно-наслідкові зв'язки пов'язані з неправильним вихованням яке не підходить до дитини за її особливостями розвитку. Додатковим завданням вчителя було постійне спостереження за батьками, як вони сприймають матеріал, охоче слухають чи навпаки даний захід викликає роздратованість.

Виходячи з того, що в класі дві особливі дитини які виховуються матерями спостерігати було не важко.

5. Ведення сімейної педагогічної документації. Відштовхуючись від розробленого плану щодо побудови правильного стилю сімейного виховання батьки ведуть власний щоденник або журнал спостережень, в якому

відмічають досягнуту або не досягнуту ціль, та результат, описують, занотовують особистісні зміни, власні запитання, незрозумілості.

Ведення записів дисциплінує, формує певну відповідальність, вибудовує динаміку змін, допомагає рухатись в послідовному напрямку.

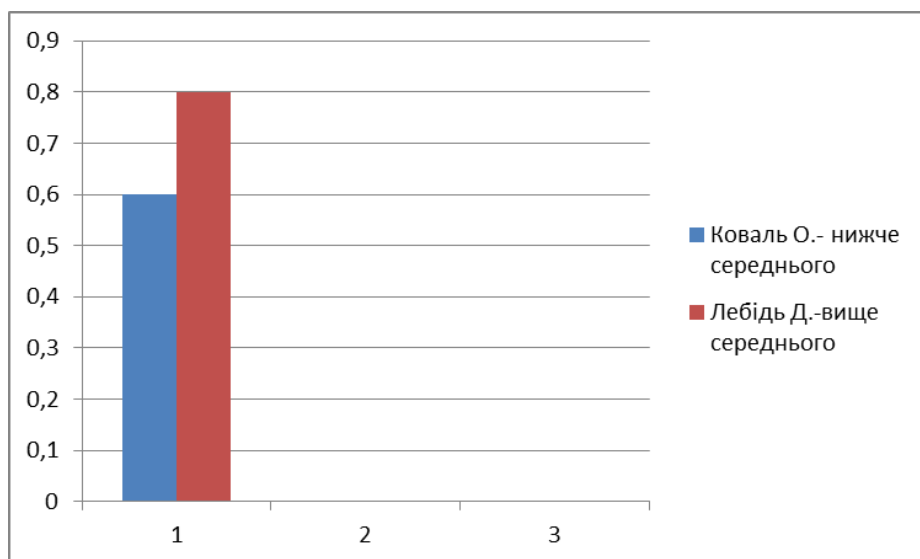
На практиці стало зрозумілим те, що такий вид роботи вимагає окремо відведеного часу для написання. Отже дане завдання було виконане наполовину, обом матерям не завжди вдавалося вносити записи.

3.2 Аналіз результатів дослідження

На основі проведених виховних заходів ми перевірили наскільки була дієвою робота щодо формування підвищення рівня педагогічної культури батьків, знання та вміння щодо виховання дітей.

Зазначимо, що констатуючий експеримент дав невтішні результати. Проаналізувавши результати формуючого експерименту можна побачити наступне:

Розглянемо результати формуючого експерименту у вигляді графіку.

Результати попереднього дослідження констатуючого експерименту.

У сім'ї Ковалю О. на початку домінував ліберальний стиль виховання відслідковувалась певна розбалансованість виховання що впливала на навчальну діяльність хлопчика. У мати не була сформована ціль виховання

дитини, був відсутній емоційний зв'язок з дитиною. Завдяки проведеній роботі були досягнуті позитивні але незначні результати:

Відносно матері - за результатами останнього тестування змінились деякі стереотипи та світогляди, нам вдалося переконати її в тому, що успішність та всебічний розвиток дитини залежить не тільки від впливу вчителів а головним чином від батьківської активності в процесі виховання, свідками покращення відносин в сім'ї стали позитивні оцінки та кращі результати навчання дитини. Але значних зрушень та бажання до власного вдосконалення у матері Ковалю О не відстежувалося.

Результати мати Лебю Д. є кращими, у процесі формуючого експерименту була більш відповідальною хоча на початку не володіла активним ентузіазмом та не викликала втішних надій на позитивний результат.

Вдалося послабити гіпер опіку, та надмірну тривожність матері, в результаті чого хлопчик почав приходити до школи в доброму позитивному настрої поступово зникла емоційна напруженість, хлопчик почав сам обирати собі одягу якій хоче піти до школи (раніше тільки мати обирала та готувала одягу для дитини). Відносини між дитиною та мати стали позитивнішими. Зі слів матері на її зміни у напрямку виховання дитини вплинула тема одного із заходів на якому обговорювалась подальша перспектива дитини, що хлопчику буде дуже складно у самотійному житті через її надмірну опіку.

ВИСНОВКИ

1. Сім'я в житті дітей є першим, і найголовнішим оточенням починаючи з народження. Найголовнішим завданням сімейного виховання є любов до дитини, любов яка несе в собі величезну роботу батьків - це підготовка дитини з самого народження й упродовж періоду проживання з батьками до самостійного життя. Головна задача батьків - побачити свою дитину у майбутньому й враховуючи її особливості, можливості, потенціал та здібності будувати її повноцінний всебічний розвиток. Дитина повинна відчувати батьківську підтримку, упевненість що її люблять, які б сімейні труднощі не відбувалися, або конфлікти, сім'я повинна бути одним цілим. Коли дитина впевнена у батьківській любові - тоді самім батькам легше будувати виховний процес, наслідком якого буде повноцінний розвиток дитини. Сім'я є джерелом розвитку дитини, тому батькам треба добре осмислити що дитина черпає з цього джерела, чи всі компоненти включені в її емоційний, фізичний, розумовий, соціальний розвиток. Батьки повинні розкрити потенціал дитини, вчасно побачити здібності, сильні сторони та дати поштовх та натхнення на його розширення та розвиток. Особливо якщо це батьки, які виховують особливу дитину тоді вчасне розкриття та розвиток таланту, особистісних здібностей та потенціалу дитини є однією з найважливіших цілей сімейного виховання.

2. Дитина з особливими освітніми потребами, в першу чергу вимагає батьківської, освіченості, потребує розуміння від власних батьків, власної родини.

Батьківська компетентність є важливою якістю батьків для виховання дитини, тому що для дитини з порушенням розумового розвитку потрібен особливий підхід, треба знати методики виховання та інші нюанси. Хоча методика формування батьківської компетентності вивчаються вченими не так давно, формуванню компетентності батьківства які виховують дітей з порушенням розумового розвитку приділяється значна увага в сучасних зарубіжних та вітчизняних дослідженнях. Поняття «батьківська

компетентність» широко використовується в психолого-педагогічній практиці та включає в себе не тільки операційно технологічну складову, але й соціальну, поведінкову мотиваційну та етичну. Тож з часом ця тема буде тільки вдосконалюватись, та набирати більшої чинності що полегшить процес виховання та стане опорою для таких сімей.

3. Щодо впливу стилю виховання на батьківську компетентність то тут треба зазначити, що насправді саме від педагогічної компетентності батьків залежить направленість стилю виховання. Безумовно можна затвердити що саме сформованість виховної компетенції а саме володіння педагогічними знаннями, особливостями розвитку дитини, знання підходів, здатність правильно використовувати наявні знання, вміння, навички для реалізації батьківської функції вибудовує стилістику виховання дитини, та загалом формує правильну оптимальну сімейну атмосферу яка сприяє всебічному розвитку особливої дитини.

Отже, становлення дитини як особистості у великій мірі залежить від стилю виховання, який застосовують батьки свідомо зробивши вибір, а щоб не помилитися треба бути зацікавленими у вихованні дитини, знати її особливості, розвиватися самім щоб бути першим, авторитетним та найкращим вчителем для своєї дитини, тому що батьки самі проєктують траєкторію індивідуального розвитку дитини.

4. Підготовка батьків кваліфікованими спеціалістами є дуже важливою, тому що коли дитина йде до школи на її батьків покладається ще більше відповідальності, яку вони повинні зрозуміти та прийняти.

Саме батьки повинні найбільше впливати на дитину. Задача сімейного виховання – виконувати значну частину корекційно-розвиваючого впливу на дитину, керуючись настановами педагогів. Якщо батьки не будуть приймати у цьому активну участь – повноцінне засвоєння та розвиток знань, умінь і навичок дитини з особливими освітніми потребами неможливий.

5. Проведений нами аналіз науково-педагогічної та методичної літератури, зробивши експериментальні дослідження засвідчили, що на

сьогодні виникає потреба у розширенні кола суб'єктів виховання, координації зусиль батьків і педагогів усіх закладів освіти для забезпечення адекватності виховного впливу на дитину шляхом ціленаправленої роботи з батьками, викликаючи бажання до батьківського самовдосконалення, виховуючи в них найкращих педагогів для власних дітей. Відтак, питання підвищення педагогічної компетентності батьків набуває особливої актуальності і значущості.

На сьогоднішній час дослідниками та вченими України розробляються та упроваджується ряд технологій, що сприяють повному включенню батьків в освітній процес, і усвідомленому розподілу відповідальності між педагогами і батьками. Ця робота стосується не лише батьків дітей з порушенням розумового розвитку, але й батьків звичайних дітей. Адже без їх підтримки, навіть фахівцям, неможливо створити атмосферу «повного включення», розвивати відносини співробітництва та співтворчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева, Т. В. Психология современной семьи : монография /Андреева Т. В. – СПб. : Речь, 2005. – 436 с.
2. Боктаева П.Ф. Особенности детско-родительских отношений в семье воспитывающей ребенка-инвалида./П.Ф. Боктаева //Логопед. – 2017. – № 2. – С. 94-98.
3. Бондарчук, О. І. Психологія сім'ї / О. І. Бондарчук. – К. : МАУП, 2001. – 96 с.
4. Гридковець, Л. М. Світ подружнього життя : [навчальнопрактичний посібник] / Л. М. Гридковець ; Київський міський центр сім'ї “Родинний дім”. Управління у справах сім'ї та молоді Київської міськдержадміністрації. – К. : “Родинний дім”, 2004. – 169 с.
5. Давидюк М. Використання потенціалу дитячої субкультури для створення інклюзивного освітнього простору/ М.Давидюк // Особлива дитина : навчання і виховання. – 2017. – №1. – С. 40-48.
6. Дубейко Л. О. Діти з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому навчальному закладі / Л. О. Дубейко // Логопед. – 2014. – № 10. – Вкладка. – С. 2-6 .
7. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова. - К. : МП «Леся», 2011. – 528 с.
8. Жигорева М.В. Теоретические подходы к раскрытию компетентности участников инклюзивного образования. /М.В Жигорева // Коррекционная педагогика. – 2017. – №1. – С. 93-104.
9. Збарак О. Дитина з особливими потребами. Планування й реалізація психолого-педагогічного супроводу /О. Збарак // Психолог. – 2018. – №1-21. – С.92-94.
10. Зозуля В. Діти з особливими освітніми потребами. Подолання упередженого ставлення / В. Зозуля // Психолог. – 2017. – № 19-20. – С.75-79.

11. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими потребами // Директор шк. – 2009. – № 34. – С. 20-24.

12. Колупаєва А.А. Сучасна інклюзивна парадигма в освіті дітей з особливими потребами./ А.А.Колупаєва, Л.В.Наконечна // Педагогіка і психологія. – 2017. – № 1 (94). – С. 57-63

13. Котюшева Л.М. Инклюзивная практика: Обучение для всех [текст] / Л.М. Котюшева / Логопед. – 2017. – № 9. – С.13-15.

14. Корець А. Профілактика й корекція адиктивної (адекватної) поведінки підлітків та молоді з обмеженими можливостями здоров'я / А. Корець // Особлива дитина: навч. і вихов. – 2016. – № 1. – С. 74-75.

15. Лапко Н.П. Умови успішної соціальної адаптації дошкільників з особливими потребами до навчання в школі [текст] / Н. П. Лапко // Логопед. – 2017. - № 12. – С. 17 – 20.

16. Ливанова Е. В. Интеграция детей с ограниченными возможностями здоровья в массовую общеобразовательную школу. // Дефектология. – 2010. - № 5. – С. 83 – 87.

17. Міненко А. Особливості формування комунікативної функції саморегуляції особливості дітей дошкільного віку з синдромом Дауна / А. Міненко // Особлива дитина : навч. і вих. – 2014. - № 4. – С. 81 – 100.

18. Поліщук О. Адаптація дітей з особливими потребами / О. Поліщук // Відкритий урок. – 2014. - № 9. – С. 42 – 48.

19. Павлова Т. С. Холмогорова А. Семейные факторы социальной тревожности у детей дошкольного возраста // Дефектология. – 2010. - № 6. – С. 30 – 39.

20. Пацай, Т. В. Психолого – педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами : інформаційно – просвітницька робота з батьками, педагогами та іншими [текст] / Т. В. Пацай // Логопед. – 2017. - № 12. – С. 47.

21. Рашковська І. Допомога батькам у вихованні дітей з розладами у поведінці / І. Рашковська // Початкова школа. – 2017. - № 5. – С. 46 – 49.

22. Рассказова О.І. Особливості розвитку соціальності школярів в умовах інклюзивної освіти / О. І. Рассказова, Н. В. Тарасенко // Дитина з особливими потребами. – 2015. - № 4. – С. 2 – 7.

23. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : [підручник для вищих закладів освіти] / Віктор Миколайович Синьов. - К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – Ч. 1. – 238 с.

24. Савчук Л. Навчання в інклюзивному класі / Л.Савчук // Психолог. – 2014. - № 2 (530). – С. 40 – 48.

25. Софій Н. Інтегрований супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу / Наталія Софій // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2017. - № 2. – С. 89 – 95.

26. Савчук, З. Психологічна готовність учителя до роботи в інклюзивному просторі : теоретичний аспект. З. Савчук, Л. Москалюк. // Особлива дитина навчання і виховання. – 2017. - № 2. – С. 42 – 48.

27. Синьов В. М. Психологія розумово відсталості дитини : підручник / В. М. Синьов, М. П. Матвєєва, О. П. Хохліна. – К. : Знання, 2008. – 359 с.

28. Основи батьківської компетентності : [навч. посіб.] / [Т. Г. Веретенко, І. Д. Зверєва, Н. Ю. Шевченко] ; за заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К. : Наук. світ, 2006. –156 с.

29. Танцюра С.Ю. Мир „особого” ребенка: социализация, интеграция, обучение [текст] / С. Ю. Танцюра // Логопед. – 2017. - № 8. – С. 5.

30. Ходус Л. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах сьогодення /Л.Ходус // Дефектолог. – 2016. - № 12. – С. 4 – 7.

31. Шульженко Д. І. Корекційна роль педагога в сімейному вихованні особливих дітей / Діна Іванівна Шульженко // Питання догляду за особами з розумовою відсталістю в сучасній дефектології. – К. : « ДІА», 2007. – С. 7 – 19.

32. Царькова О. В. Психологічний супровід сімей, де росте дитина с психофізіологічними вадами. 2014. – 161 с.

33. Морозова Є.І Рання комплексна допомога дітям з відхиленнями у розвитку як одне з пріоритетних напрямів спеціальної (корекційної) педагогіки // Дефектолог. 2002 № 3. – С.36 – 38.

34. Миколайчук М.І. Наративна деконструкція в практиці соціально-педагогічного супроводу батьків дітей з психофізичними вадами // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака.– Вип. ІХХ. В двох частинах, частина 1. Серія: соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. – С. 178-187.

35. Михеева Н. Д. Методика незаконченних ситуацій (МНС) для діагностики батьківської компетентності // Практична психологія та соціальна робота : Науково-практичний та освітньо-методичний журнал . – 09/2010 . – №9 . – С. 49-56.

36. Г. М. Лактіо Соціальна робота в Україні / за заг. ред. І. Д. Зверєвої, / нової. — К., 2004. — 256 с.

37. С. Я. Харченко, М. С. Кратніков Соціальна робота з різними категоріями клієнтів: наук./навч./ме/ тод. посібник для студентів, магістрів, аспірантів та спеціалістів у галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи /— Луганськ : Альма/матер, 2003. — 198 с.

38. Ю. Тищенко Управління якістю соціальних послуг: теорія і практика. Досвід мікропроектів УФСІ з інноваційних соціальних послуг. — К., 2006. — 100 с.

39. І. Д. Зверєвоа за заг. ред., Соціальна робота в Україні / Г. М. Лактіо/ нової. — К., 2004. — 256 с.

40. Т. В. Семигіна Соціальна політика, соціальна робота й охорона здоров'я: як Україні досягти європейського рівня якості послуг? Збірка тез конференції / за заг. ред.. — К. : Сфера, 2007. – 104 с.

41. А. Й. Капська Технології соціально/педагогічної роботи : навч. посіб. / за заг. ред. проф.. — К., 2000. – 58 с.

42. І. Д Зверева. Соціальна педагогіка: теорія і технології : підручник /: Наук. світ, 2006. — 318 с.

43. Борисова О.О. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які мають дитину з вадами слуху/ О.О. Борисова // Актуальні проблеми соціальної сфери : [збірник статей учнів, студентів і викладачів за результатами конкурсних і кваліфікаційних досліджень / за заг. ред. Н.П. Павлик]. — Житомир : Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2018. — Вид. 8. — С.8 — 10.

44. Вавіна Л. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. / [Л. Вавіна, В. Засенко, А. Колупаєва, Т. Сак, Н. Софій, О. Таранченко]. — К.: Центр цифрового друку, 2004. — 152 с.

45. Капська А. Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : [Навч. посіб.] / А. Й. Капська, І. В. Пеша — К. : Центр учбової літератури, 2012. — 232 с.

46. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. — К. : Видавнича група АТОПОЛ, 2011 — 270 с.

47. Еременко И. Г. Олигофренопедагогіка / И.Г.Еременко. – К. : Освіта, 1985. – 304 с.

Стилі виховання за К. Левіном

1. Демократичний стиль характеризується високим рівнем вимогливості й чуйності. Батьки, котрі дотримуються такого стилю виховання, виявляють турботу про дитину, надають їй підтримку й заохочують її самостійність.

2. Авторитарний стиль характеризується високим рівнем вимогливості й низьким рівнем чуйності. Батьки, які дотримуються цього стилю виховання, виступають як авторитетні фігури, їх поведінка здебільшого директивна й ґрунтується на вказівках і силі, а для дитини встановлюються суворі обмеження.

3. Ліберальний стиль виховання означає низький рівень вимогливості й високий рівень чуйності. Ліберальне виховання передбачає невелику кількість вимог, слабкий батьківський контроль і мінімальне покарання за погану поведінку або навіть повну його відсутність.

4. Індиферентний стиль виховання характеризується низьким рівнем вимогливості й чуйності. Батьки, які дотримуються такого стилю, висувають дитині мало вимог і не піклуються про те, щоб задовольнити її потреби.

«Ваш стиль спілкування з дитиною»

1. Як ви вважаєте, через що діти швидше стануть неслухняними?

- А. Через надмірну м'якості і вседозволеності з боку батьків.
- Б. Через надмірну вимогливості батьків.
- В. Через свого егоїзму, ліні і впертості.

2. З яким з наведених нижче тверджень ви найбільше згодні?

А. Якщо дитину з дитинства тримати в строгих рамках, то з нього вийде хороший чоловік.

Б. Батьки не має права вимагати від дитини поваги до себе, вони повинні заслужити його.

В. Важливо, щоб батьки не заважали жити дітям і не нав'язували їм своє суспільство

3. Як ви вважаєте, якою мірою батьки повинні брати участь у відносинах дитини з однолітками?

А. Дитина повинна спілкуватися лише з тими дітьми, які подобаються батькам.

Б. Батькам потрібно знати друзів своєї дитини, запрошувати їх в гості, але втручатися в стосунки дітей можна тільки у виняткових випадках.

В. Дитина може спілкуватися з ким захоче, батьків це не стосується.

4. Дитина повинна розуміти, що його батьки ...

- А. Знають все, про що він думає.
- Б. Цікавляться його думками і почуттями.
- В. Не претендують на те, щоб знати його помисли.

5. Дорослий повинен просити прощення у дитини?

- А. Ніколи.
- Б. У тих випадках, коли дорослий не правий, обов'язково.
- В. За настроєм.

6. Чи може дитина самостійно вирішувати, чим йому займатися у вільний час?

А. Поки не стане досить дорослим - немає.

Б. Звичайно, може. Але завдання батьків - спрямувати його енергію в «мирне русло».

В. Може. А батьки повинні допомогти матеріально.

7. Як повинні реагувати батьки дитини, почувши від нього нецензурні вирази.

А. Обуритися і строго покарати.

Б. Домовитися, що ці слова він не буде вимовляти.

В. Не робити з мухи слона, перший раз взагалі можна мимо вух.

8. Навіщо давати дитині гроші на кишенькові витрати?

А. Щоб він сам робив покупки і звітував за них перед батьками.

Б. Щоб він міг витратити їх на свій розсуд.

В. Щоб він не крав гроші у батьків.

9. У дитини можуть бути секрети від батьків?

А. Тільки в тому випадку, якщо батьки погано стежать за своєю дитиною.

Б. Так. Це обов'язкова умова нормального дорослішання, діти повинні мати власне особисте життя.

В. Звичайно, адже у дитини повинен бути свій світ, закритий для дорослих.

10. Як ви вважаєте, до якого моменту дорослі повинні самі вибирати одяг та інші речі для дитини?

А. До того часу, поки дитина не почне купувати все це на самостійно зароблені гроші.

Б. До того, як дитина не навчиться висловлювати свої побажання з цього приводу.

В. До того часу, поки дитина не заважатиме самостійності у виборі собі речей.

11. Чи потрібно батькам демонструвати дитині свою любов?

А. Ні. Можна тільки хвалити за успіхи, але телячі ніжності ні до чого.

Б. Звичайно. Однак будь-яка ласка повинна бути доречна (наприклад, не цілувати хлопчика при його друзів).

В. Так. І як можна частіше.

12. Чи вважаєте ви дотримання режиму дня обов'язковим для дитини?

А. Безумовно. Батьки повинні стежити за цим.

Б. У житті дитини повинен бути щоденний розпорядок, від якого можливі відступи.

В. Ні до чого мучити дитину і себе.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Кісіль Поліна Євгеніївна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

- принципів та правил академічної доброчесності;

- нульової толерантності до академічного плагіату;

- моральних норм та правил етичної поведінки;

- толерантного ставлення до інших;

- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

- надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

- відповідально ставитися до своїх обов’язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв’язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов’язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов’язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров’ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

-		-
<u>9.11.20</u> (дата)	(підпис)	<u>Поліна Кісіль</u> (ім’я, прізвище)